עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פ"ד מהל' נדרים הל' ג טוש"ע י"ד סימן רלב סעיף ב:
ה ב מיי' פ"ד מהל' נדרים הלכה ח סמג לאוין רמב טוש"ע שם סעיף [ח] יג: ו ג מיי' פ"ו מהל' שבועות הלכה ח ופ"ד מהל' נדרים הלכה ה סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רכח סעיף ז ועיין בב"י: [ד טוש"ע שם]:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אלא וכו'. נדרים לא שאין: (ב) ד"ה ח"ל וכו'. בחרטה אבל כל"ל ותיבת הוא נמחק:

מוסף רש"י

אין פותחין בחרטה. אין צריך לפתוח לו בחרטה אלא החכם עוקרו אע"פ שאינו מועלו לו טעם עקירה (ערובין סד: עי"ש ותוד"ה פותחין).

תוספות

אלא כעין ארבעה נדרים. שפותחין ואומרין (לאו) אדעתא דהכי מי נדרת והוא אומר לא נתכוון לנדור אלא כעין ד' נדרים שלא נתכוון בהם לאיסור: קסבר אין פותחין לנודר בחרטה. לומר לו מתחרט אתה שהיית רוצה שלא יהיה עליך נדר מתחלה דהוה פתח לא משוי ליה בהדיא נדר טעות אלא אומר לו אדעתא דהכי נדרת והוא אומר אילו ידעתי כן לא הייתי נודר דמשוי ליה נדר טעות מעיקרא: ורב יוסף נמי מתני לקולא. אפילו לרב אסי כדאמר דהלכתא דד' נדרים אין צריכין שאלה דבכל סופרים הלך אחר המיקל וכן פסק הר"ר אליעזר ממי"ץ בשם רבי יעקב: **אמר** ליה לבך עליך. פי' לבך שהיה עליך בשעת נדר יש בו עליך עדיין ואין אתה מתחרט מעיקרא אלא מכאן ולהבא: **אמר** ליה **לא.** אלא מתחרט אני על שנדרתי כל עיקר ודוקא כשמתחרט מעיקרא כדפרישית אבל אם אינו מתחרט מעיקרא אלא מכאן ולהבא לכ"ע אין פותחין בחרטה זו: ושרייה. דקסבר פותחין בחרטה:

דאמר חד טפי מן סלע ואידך בגיר מן שקל זרוזין הוא ולאו דוקא: **מי דמי גבי צונן לדיקים אומרים מעט ועושין הרבה.** הלכך מסתפי האי דאי מודה ליה בטפת צונן שלא יאכילנו הרבה ומש"ה אמר טפת צונן ולאו דוקא אבל הכא דליכא למימר הכי דלמא דוקא קאמר ולא לזרז. ולא איפשיט בעיין ונקטינן לחומרא: **תנא תני הפירו.** דמשמע שהן מותרין בלא שאלה: **אין חכם מפיר אלא כעין ארבעה נדרים הללו.** כלומר שאין לו להתיר בחרטה אלא בפתח שהנדר כשהוא ניתר בפתח מוכיח מתוכו שהוא נדר טעות והוי כעין ארבעה נדרים אבל בחרטה לא. והיינו טעמא דעדיף פתח מחרטה לפי שכל נדר שהוא ניתר בפתח הרי הנודר אומר שאפילו בתחלה כשנדר אילו היה נותן אל לבו אותו פתח לא היה נודר ונמצא נדרו בטעות אבל נדר שהוא ניתר בחרטה אינו מוצא עם עצמו שום עניין שאילו היה נותנו אל לבו מתחלה שלא היה נודר אלא שהוא אומר עכשיו מתוך הכעס או מפני מהירות נדרתי ועכשיו אני מתחרט על שנדרתי מעולם: **אמר ליה לבך עליך.** כלומר היה לבך מיושב עליך בשעה שנדרת וגם עכשיו אינך תוהא בנדרך עד היום אלא שמיום זה ואילך אתה רוצה לעקרו ואי הוי כי האי גוונא לא חרטה מיקרי דחרטה מעיקרא בעינן או לא היה לבך מיושב עליך שמתוך הכעס נדרת ועכשיו אתה תוהא על הראשונות. א"נ לבך שהיה לך בשעה שנדרת הוא עליך עדיין שרוצה אתה בנדרך עד עכשיו אלא שמיום זה ואילך אתה מתחרט בו: **אמר ליה לא.** כלומר שלא מתוך ישוב הדעת נדרתי בתחלה ולפיכך אני מתחרט כשנדרתי מעולם ומש"ה שרייה. ומיהו דוקא בחרטה דמעיקרא כי האי גוונא אבל בחרטה דהשתא לא ואפילו למאן דאמר פותחין בחרטה דאי לא תימא הכי מאי לישנא דפותחין דמשמע דב"ד פותחין לו ורב הונא ל"ל למשאל מידי מההוא דאתא לקמיה דודאי כיון שהיה שואל היתר מתחרט היה על נדרו מיהא מכאן ואילך ול"ל למשאל מיניה לבך עליך אלא ודאי משום דלא סגי בחרטה דהשתא אלא בחרטה דמעיקרא הוה שאיל מיניה וכדפרישית: **אילו היו עשרה בני אדם שיפייסוך קסבר אין פותחין בחרטה.** ואיכא דגרים קסבר פותחין בחרטה והכל עולה לטעם אחד לפי שענין זה דאילו היו י' בני אדם גרע מפתח ועדיף מחרטה גרע מפתח משום דלא היו עכשיו י' בני אדם שפייסוהו דנימא פתח מעליא הוי שאילו היה יודע כן לא היה נודר ועדיף מחרטה משום דבחרטה גרידא אינו מוצא שום ענין בעצמו שמחמתו לא היה נודר באותה שעה וזה היה[ו] בעצמו שאילו היו מפייסין אותו באותה שעה לא היה נודר ונמצא מתברר יותר שמתוך המהירות נדר ומש"ה מאן דגרים אין פותחין בחרטה ה"ק דבחרטה גרידתא אין פותחין אלא בחרטה שהיא מתבררת יפה כזו ומאן דגרים פותחין בחרטה הכי קאמר דלא בעי פתח אלא חרטה ברורה: **הדו תהים.** כלומר אתה מתחרט חרטה דמעיקרא מלשון תוהא על הראשונות [קדושין מ:]: **אמר ליה ולא.** בתמיה: **ושרייה.** קסבר פותחין בחרטה. וכ"ת והא רב אסי הוא דאמר לעיל אין פותחין איכא למימר רבי אסי לחוד ורב אסי לחוד: **בעיא גדול.** רולה אתה עד עכשיו בנדרך אלא שמכאן ואילך אתה מתחרט ואם כן אין לך היתר: **אמר ליה ואי לא מרגזין לי וכו'.** כלומר אם לא הרגיזוני מתחלה כלום הייתי נודר לא בודאי אלא על ידי כעס נדרתי ולפיכך אני מתחרט עכשיו על שנדרתי מעולם: **אמר ליה תהא כדבעית.** כלומר שיהא הנדר מותר כרצונך: **מגירתך.** שכנות: [ז] **מילין דעזיבא.** שראויה בכך להיות נעזבת שלא תהנה מאמה מפני אותן דברים: גרסינן בירושלמי[ח] רבי מונא נדר סליק לגבי רבי סימאי אמר ליה אילו הואי ידעת דבריתא מרחקין מינך דאת נדרן נודר הוית א"ל לא ושרייה:

דפתחין

מי דמי גבי צונן [ו]צדיקים אומרים מעט ועושין הרבה הכא ספיקא הוא דלמא פחות מסלע ויותר על שקל קאמר וזירוזין הוי או דלמא דוקא קאמר ונידרא הוי [א]תבעי [ב]אמר רב יהודה אמר רב אסי ארבעה נדרים הללו צריכין שאלה לחכם כי אמריתא קמיה דשמואל אמר תנא תני ארבעה נדרים [ג]התירו חכמים ואת אמרת צריכין שאלה לחכם רב יוסף מתני לה להא שמעתא בהאי לישנא אמר רב יהודה אמר רב אסי אין חכם רשאי להתיר אלא כעין ארבעה נדרים הללו קסבר [ד]אין פותחין בחרטה ההוא דאתא לקמיה דרב הונא א"ל לבך עלך א"ל לא [ה]ושרייה ההוא דאתא לקמיה דרבה בר רב הונא א"ל אילו היו עשרה בני אדם שיפייסוך באותה שעה מי נדרת א"ל לא [ו]והתירו תניא ר' יהודה אומר אומרים לו לאדם לב זה עליך אם אמר לאו מתירין אותו [ז]ר' ישמעאל ברבי יוסי אומר משום אביו אומרים לו לאדם אילו היו עשרה בני אדם שיפייסוך באותה שעה מי נדרת אם אמר לאו מתירין אותו (סימן אסי ואלעזר יוחנן וינאי) ההוא דאתא לקמיה דר' אסי אמר ליה כדו תהית א"ל לא ושרייה ההוא דאתא לקמיה דר' אלעזר א"ל בעית נדור א"ל אילו לא מרגזין לי לא בעינן כלום א"ל תהא כבעית ההיא איתתא דאדרתה לברתה אתאי לקמיה דרבי יוחנן אמר לה אילו הוה ידעת דאמרן מגירתיך עלה דברתך אילו מצטער אתה שנדרת דהיינו בחרטה: **בעיא גדור.** קיבלת הנדר מרצונך: **אי לא מרגזין לי.** אלמלא שהכעיסוני לא הייתי נודר: **אמר ליה תהא כבעית.** הואיל ולא קיבלת מרצונך יהא מותר לך כמו שאתה רוצה דלא הוי נדר. והאי תנא סבר דאין פותחין בחרטה: **דאמרן מגירתיך.** שאומרות השכינות על בתך כמו ומגרת ביתה (שמות ג):

מסורת הש"ס

(א) [ב"מ פז:], ב) [מזיר יח:], ג) [נקמן עז:], ד) [תוספתא פ"ב], ה) (נ"א אינו), ו) נ"ל וחז היה יודע בעצמו. יעב"ץ, ז) שייך לדף שאמר זה, ח) [פ"ט סוה"מ], ט) שייך לדף שאמר"ז,

פירוש הרא"ש

צדיקים אומרים מעט ועושין הרבה. ולכאר כשמזמינים אדם אומרים לתת לו מעט הלכך לא הויא טיפת צונן הפלגה: **אלא** כעין ארבעה נדרים. עד שימצא לו פתח שיאמר אדעתא דהכי לא נדרי ונמצא שלא היה מעולם נדר כמו ד' נדרים הללו שלא היה בלבו לשום נדר: ורב הונא סבר פותחין בחרטה. פירוש בחרטה (פי') כל דהו רק שיאמר שהוא מתחרט מעצמו ורוצה היה שלא נדר מעולם ואין צריך שימצא לו החכם פתח לומר אדעתא דהכי נדרת: **א"ל** לבך עליך. אותו לב שהיה לך כשנדרת יפנו עדיין עליך ואינך מתחרט על מה שנדרת: **אמר** ליה **לא.** מתחרט אני מעיקרא על מה שנדרתי: אילו היו עשרה בני אדם שיפייסוך. כלומר שמפייסין אותך עתה: קסבר אין פותחין בחרטה. מדהוצרך למצוא לו פתח זה ועולל לא הוי כי מצוי הוא שיקפידו קרוביו ואוהביו של אדם על מה שנדר: **תניא** ר' יהודה אומר אומרים כו'. מייתי בריתא דפליגי תנאי בפלוגתא דהכי אמוראי רבי יהודה דאמר אמרינן לו לכך עליך כרב הונא ורבי ישמעאל כרבה בר רב הונא והוה ליה כתנאי אלא דלשון נדרים משונה: כדו תהית. כבר אתה תוהא ומתחרט על נדרך מעיקרא: **אמר** ליה אין ושרייה. ויש"ג אמר ליה לא ושרייה. ובתמיה קאמר לא: **בעית** נדור. הפך אתה בנדרך ואינך מתחרט: **אילו לא** מרגזין לי בלום נדרית. מתחלה לא נדרתי אלא מתוך רוגז שהרגיזוני ועתה גם רוגז ומתחרט אני מעיקרא: **תהא כבעית.** תהיה כרצונך והתיר לו: מגירתך. שכנותיך:

הגהות הגר"א

[ו] בגמ' אמר ר' יהודה אמר רב אסי ארבעה נדרים הללו צריכין שאלה לחכם כי אמריתא קמיה דשמואל אמר תנא תני ארבעה נדרים התירו חכמים ואת אמרת צריכין שאלה לחכם רב יוסף מתני לה להא שמעתא בהאי לישנא אמר רב יהודה אמר רב אסי אין חכם רשאי להתיר אלא כעין ארבעה נדרים הללו קסבר אין פותחין בחרטה ההוא דאתא לקמיה דרב הונא א"ל לבך עלך א"ל לא ושרייה ההוא דאתא לקמיה דרבה בר רב הונא א"ל אילו היו עשרה בני אדם שיפייסוך באותה שעה מי נדרת א"ל לא והתירו תניא ר' יהודה אומר אומרים לו לאדם לב זה עליך אם אמר לאו מתירין אותו ר' ישמעאל ברבי יוסי אומר משום אביו אומרים לו לאדם אילו היו עשרה בני אדם שיפייסוך באותה שעה מי נדרת אם אמר לאו מתירין אותו (סימן אסי ואלעזר יוחנן וינאי) ההוא דאתא לקמיה דר' אסי אמר ליה כדו תהית א"ל לא ושרייה ההוא דאתא לקמיה דר' אלעזר א"ל בעית נדור א"ל אילו לא מרגזין לי לא בעינן כלום א"ל תהא כבעית ההיא איתתא דאדרתה לברתה אתאי לקמיה דרבי יוחנן אמר לה אילו הוה ידעת דאמרן מגירתיך עלה דברתך